

Mis jääb sõelale, kui defineerida andekust?

Viire Sepp, Ruve Schank (Eesti Talendikeskus)
Eda Heinla, Halliki Põlda (Tallinna Ülikool)

Andekuse defineerimine ehk *miks, mida ja kuidas?*

- **Läksime liikvele:**
 - mõiste defineerimata, mitmetähenduslik;
 - head praktikad sageli “nähtamatud”;
 - andekuse toetamise rahastus;
 - hariduse tüüpide lõimimise küsimused jms.
- **Teekond:**
 - Mida räägib teooria?
 - Milline on maailma praktika?
 - Mida eksperdid arvavad?
- **Tulemus:** mis on andekus ja kes on andekas õppija, kuidas andekust praktikas toetada.
- **Haakuv:** väärtustest ja eetikast

Teoriast

- **Arenguline käsitlus** – andekus kui sünnipäraste eelduste kontekstisõltuv areng (Gagné, 2004).
- Andekus kui kõiki õppijaid puudutav dünaamiline isikliku arengu konstrukt, mitte staatiline, vähestele omane tunnus (Lo jt, 2022).
- **SEEGA:** anded ja potentsiaal on kõigil inimestel, andekus aga seotud teatud tingimustel selle potentsiaali ulatuse, arengu ja rakendumisega.
- Andekus kui **tegevuste repertuaar** ja selle laienemine vastavalt uute võimaluste avanemisele ja uute oskuste omandamisele (Ziegler, 2009).
- **Andesiire** - oskus oma andeid valdkondade vahel ja -üleselt ning ühiskonnaga jagada, n-ö nähtavaks teha (Glück & Tischler, 2021).

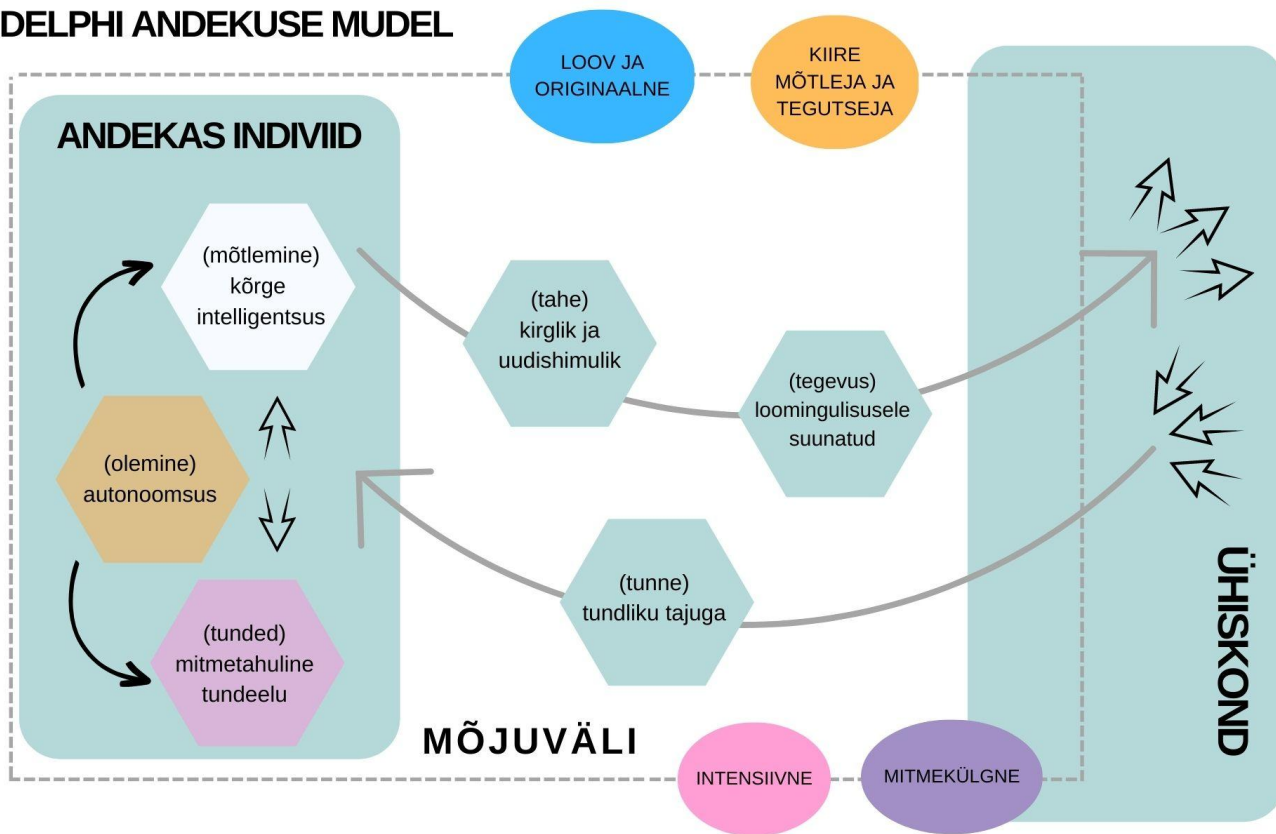
Meetodist

- **Delphi meetod** – fenomoneograafiline lähenemine: ekspertide kogemuste ja arusaamade ühisosa (Adler & Ziglio, 2002).
- **Eesti eksperdid:** teadlased; õpetajad, õppejõud jt praktikud; kutse- ja huvihariduse ning noorsootöö esindajad; haridusjuhid; Talendikeskuse võrgustiku liikmed jt (n=60)
- **EELISED:** nn grupimõtlemise vältimine, variatiivsed ideed, arusaamade paljusus, eristuvad seisukohad.
- **VÄLJAKUTSED:** kaosest kord ehk mis jääb sõelale?

Praktikas kasutusel (van Thiel, Nauta, & Derksen, 2019)

DELPHI ANDEKUSE MUDEL

Loovus

Loovus - uudsete (olemasolevast erinevate kuni uhiuute), asjakohaste, tõhusate ja eetiliselt vastuvõetavate ideede, teadustulemuste, kunstiteoste, toodete jne väljapakkumine kõigis inimtegevuse valdkondades (Runco ja Jaeger, 2012).

Loovuse eeldused: kõige võimsam on originaalsus (Acar et al. (2017)).

Järgnevad teadmised, oskused, intelligentsus, isiksuse omadused ja loov mõtlemine.

Loov mõtlemine: probleemide tunnetamine, divergentne (ideede voolavus, mõtlemise originaalsus, paindlikkus, üksikasjalikkus) -, kujundiline -, intuiitiivne -, loogiline -, konvergentne mõtlemine (Guilford, 1979; He, 2017).

Loovus andeka õppija mõistes: loovusele avatus ja originaalsus

Avatus kogemusele - suure viisiku (isiksusejoonte mudeli) komponent: kujutlusvõime, uudishimu ja erinevate kogemuste väärtustamine.

Loovatele kogemustele avatus – valmisolek ootamatustega tegelemiseks, läheneda tuttavale ja teiste vaadetele avatult, liikuda eemale ettenähtud eesmärgist, viisil, mis rikastab kogemusi (Glăveanu, Beghetto, 2021).

Loov seisund - “lapsepõlves oleme saanud pihta, et mingid tegevused toimivad nagu narkootikum. Loov inimene oskab seda narkootikumi ise oma kehas luua - *Loovhoolik*” (Mikita, 2021).

Originaalsus – uudsete ja ebatavaliste ideede, seoste ning lahenduste väljapakkumine (Guilford, 1979).

MÕISTE: andekas õppija /.../ eristub kaasõppijatest suurema originaalsuse poolest.

Andekuse märkamine ja toetamine praktikas

Vajadus- ja tegevuspõhisus

- Üldine, tõhustatud ja eritugi
- Üldine tugi kõigile õppijatele => huvide, tugevuste/nõrkuste, annete märkamine
- Nii märkamine kui toetamine läbi konkreetsete tegevuste
- Annete arengu toetamine peab olema tegevustele orienteeritud ja pakkuma lahendusi edasiseks pedagoogiliseks sekkumiseks (Ziegler ja Stoeger, 2008)

Tegevuste ja tulemuste erinevad tasemed

- Tegevused võivad praktikas realiseeruda erinevatel tasemetel, sõltuvalt sellest, kuidas inimene suudab oma tegevusi eesmärgistada ja teadlikult suunata ning kohanduda (pidevalt muutuva) keskkonnaga (Ziegler, 2009)
- Tegevused võivad olla nii konkreetse valdkonnaga seotud kui ka valdkondade ülesed
- Personaalne/isiksuslik jõudlus
- Ande realiseerumise erinev trajektoor (alasooritus)

Millal ja kellele rakendada tõhustatud- ja/või erituge?

Kui üldtoest ei piisa potentsiaali maksimaalseks avamiseks

- Vajaduspõhisus on kirjeldatav õppija tunnuste, keskkonnatingimuste ja tegevuste kaudu
- Vajaduspõhisuse adekvaatne kommuniqueerimine => aitab välistada sildistamist
- Tõhustatud toe rakendamise vajadus => hinnanguliselt ca 15-20% aastakäigust
- Eritoe rakendamise vajadus => hinnanguliselt top 5% aastakäigust
- Andekuse tuvastamine => koolitused, teadlikkuse tõstmine

Väärtustest ja eetikast: aspekte

- Andekuse rakendumine
- Andekuse imperatiiv
- Andekuse rakenduste hindamine
- Andekuse kohtlemine ja edendamine

Kokkuvõtteks: mis on andekus?

Andekus on indiviidi potentsiaal toetava keskkonna tingimustes arendada oma võimeid ühes või mitmes üksikisiku ja ühiskonna jaoks väärtustatud valdkonnas ning see areng ühiskonnas nähtavaks teha.

Kokkuvõtteks: mis on talent?

Talent (omadusena) on väljaarendatud andekus, indiviidi potentsiaal toetava keskkonna tingimustes oma võimeid ja pädevusi teadlikult ja süstemaatiliselt arendada tasemeni, mille põhjal inimene paigutub populatsiooni tipmise kümnendiku hulka.

Kokkuvõtteks: kes on andekas õppija?

Andekaks õppijaks (seaduse/määruse vm relevantsete õigusaktide tähenduses) loetakse õppijat, kes **eristub sarnase kogemuse ja (haridus)keskkonnaga kaasõppijatest** kiirema võimete arengu, suurema jõudluse, originaalsuse ja tulemuste kõrgema taseme poolest ning **kelle puhul tuleb tema igakülgse arengu toetamiseks rakendada tõhustatud või erituge.**

Edasised sammud

HTM annete märkamise ja toetamise tegevuskava 2022-2027

<https://www.hm.ee/uldharidus-ja-noored/noortevaldkond/andepoliitika>

Häid mõtteid tänasteks aruteludeks ja hoogu järgnevateks tegudeks!